

Hajoita ja hallitse

Karttoja - Heikki Marilan maalauksia Riihimäen Taidemuseossa, Tempelikatu 8, 5.3.2006 saakka. Museo on avoinna ti-su 12-18, ma suljettu.

Riihimäen Taidemuseon Karttoja -näyttelyn tiedotteessa Heikki Marila sekä hämmentää että selkiyttää taiteellisen toimintansa ja tematiikkansa karttakirjaa.

- Kartta-teema on jatkumoa aikaisemmalle tuotannolleni, joka sekin käsitteli ihmisen asemaa yhteiskunnassa ja tilaa vallankäytön välineenä. Kartta-sarja on kuitenkin aiempaa abstraktimpi kokonaisuus. Niinpä keskeiseksi kysymykseksi nouseekin poliittisen sisällön tuottamisen mahdollisuudet materiaalin, muodon ja värin avulla. Olen pohtinut samaa kysymystä jo useampien vuosien ajan, mutta ei-esittävämpi aihepiiri siirtää painopistettä maalauksen "olemuksen" tutkimiseen. Maaliaine värinä ja "raaka-aineena" sekä maalaus esittävänä/ei-esittävänä ovat kysymyksiä, joita tällä hetkellä pohdin.

On totta, että Marilan teosten sisältö on abstrahoitunut, ja kartta sinälläänkin on aika abstrakti hengentuote ihmiskunnan historiassa. Vuosisatoja vanhoja karttoja täydennettiin kuitenkin mm fiktiivisillä olennoilla, joiden kuviteltiin asuttavan vaikkapa pohjoisen periferian maita ja meriä. Kartta on ollut tekijänsä ja hänen uskomustensa näköinen ja vasta moderni lentokone- ja satelliittiteknikka on mahdollistanut kartografiset täsmäiskut. Toisinaan lähes hempeä väripohja saa näyttämään kartat yllättävän samankaltaisilta kuin Eino Jutikkalan aikoinaan toimittamassa Suomen historian kartastossa: Marilan Riihimäki on lähempänä Hattulan Mierolan sarkajakokarttaa vuodelta 1794 kuin tämän päivän karttojen muoto- ja värimaailmaa.

Deformoidut, "runnellut" kartat

Kartat ovat graafista ilmaisua par excellence - eli ensisijaisesti. Sen lisäksi ne välittävät tietoa. Jo se, että Marila tekee kartoistaan vahvaa väriä ja reliefimäistä materiaaliestetiiikkaa pursuavia ekspressiivisiä, kiehtovan komeita maalauksia, muuttaa karttojen olemusta ratkaisevasti. Tästä huolimatta kartat ovat maalauksissa sisäänrakennettuina ja siinä piileekin yksi teosten jännitteistä. Kovaa vai pehmeitä karttoja? Kovaa graafisia vai pehmeän maalauksellisia karttoja?

Taustalla kuuluu graafinen "miehinen" pintajännite, mutta maalin pehmeä

massa ja värimaailma siirtää sitä toisinaan hämmentävällä tavalla feminiiniseen suuntaan.

Kirjoitin aikoinaan häiritsevistä tekijöistä Marilan maalausten yhteydessä - ei negatiivisessa vaan tulkinnallisessa mielessä. Kyse oli tuolloin selkeämmin yhteiskunnallisista seikoista, mutta kartoissakin häiriötekijät ovat säilyneet. Tekeekö Marila kartoille sen minkä modernistit tekivät figuurille, deformatioivat ja runtelevat sen?

Punainen lanka

Vuosia sitten Heikki Marila työsti suurikokoisia maalauksia, joiden aiheena olivat rakennukset, maallisen, uskonnollisen ja sivistyksellisen vallan symbolit, eduskuntatalo, kirkko ja yliopisto. Ne saivat myöhemmin antaa tilaa lähiöiden luurankomaisille elementtitaloille. Kuten kartat, myös näiden teosten kohteet oli nimetty usein esikaupunkien mukaan.

Läheisempi yhteys karttoihin löytyy mielestäni vielä hieman varhaisemmista teoksista, maalauksista, jotka Marila toteutti armeijan maastokankaalle. Taidehistorioitsija Lars Saari on kommentoinut tätä yhteyttä oivaltavasti: "Aiemmin Marila on ironisoinut maskuliinisuutta viittaamalla armeijan käyttämiin maastoväreihin. Nyt Marilan väririnnastukset ovat hienovaraisemmin kapinallisia. Samalla kun ne irtaantuvat klassisista väriharmoniaopeista, ne haastavat myös 'maskuliinisen' värikartan perussäännöt. Vihreä ei olekaan armeijan maastokankaan vihreää, vaan 'pastelliminttua'. Vaaleanpunainen on ehkä herkullisin esimerkki sävystä, joka kyseenalaistaa värikartan maskuliinisuuteen liittyvät konventiot."

Karttojen funktio on usein ollut sotilaallinen. Tarkimmat kartat ovat epäilemättä sotilaskäyttöön tehtyjä. Ne ovat valloittajien ja siirtomaa-arkkitehtien perusrekvisiittaa, jossa viivotin on ollut ahkerassa käytössä. Marilan kartat ovat paradoksilla tavalla kunnianosoitus kartoille, mutta kyseessä on myös hajoittamisen akti. Kartat eivät ole valloittajien karttoja, ne ovat maalauksia lähiöiden ja kaupunkien hauraudesta, hajoavasta pinta- ja syvärakenteesta. Yhteiskunnallisesta muutoksesta.

Heikki Marilan maalauksista löytyy syvälle ommeltu punainen lanka, vaikka aiheet ovatkin vaihdelleet kunniamerkeistä karttoihin ja telttakangasmaalauksista lähiöihin. Taiteilijan karttamaalaukset ovat niin kiehtovia, että niiden avulla suunnistaminen käy sivuseikaksi.

Pekka Helin